

Ole Henning Sørensen

Sven Åke Hörte och Marita Christmansson:

Perspektiv på arbetsmiljöarbete

Forskning i Halmstad, rapport nr 20, Högskolan i Halmstad, 2009

Forskerne bag projektet SMARTA ”Strategier, metoder och arbetssätt för fungerande arbetsmiljöarbete” har gennemført den prisværdige bedrift at udgive en samling artikler, som samler op på resultaterne af projektet, på trods af at støtten bortfaldt da Arbetslivsinstitutet blev nedlagt i efteråret 2006. Dette arbejde kommer nu – et par år forsinket – arbejdslivspraktikere og -forskere i Norden til gode. Antologien starter fint ud med at skitsere teoretiske og strategiske perspektiver på et bredt arbejdsmiljøbegreb. Dernæst er antologien delt op i fire dele: begreber, metode, forandring, og arbejdsmiljøarbejde i EU og Norden.

Ole Henning Sørensen, seniorforsker
ved det Nationale Forskningscenter for
Arbejdsmiljø i Danmark (NFA).
ohs@arbejdsmiljoforskning.dk

Del I diskuterer grundlæggende begreber i arbejdsmiljøforskningen. Første kapitel handler om begreberne arbejde og miljø. Det forholder sig især til hvilke spørgsmål som kan siges at have med arbejdsmiljø at gøre. Der præsenteres en interessant model

om forholdet mellem intention, konsekvens og effekt. Andet kapitel diskuterer læring og viden (kunskap). Det argumenterer især for at forskning skal antage en særlig (interaktiv) rolle, hvis den ønsker at sikre kunskapintegration på arbejdspladsen. Tredje kapitel tager et filosofihistorisk perspektiv på arbejdsglæde og lønsomhed. I centrum for kapitlet er forholdet mellem arbejdet som middel og som mål. Det konkluderes at hvis arbejdsglæde og lønsomhed skal opnås samtidig må arbejdet som middel og mål gå hånd i hånd. Samlet set giver de tre kapitler en udmærket oversigt over hvordan de grundlæggende arbejdsmiljøbegreber kan forstås og enkelte steder perspektiveres også til internationale forståelser.

Del II diskuterer arbejdsmiljøarbejdets indlejring i strategi- og forandringsprocesser. Med afsæt i et casestudie argumenteres i fjerde kapitel for at strategiarbejdet har overgribende betydning og at ledelsen ikke har værktøjer, som

En lignende anmeldelse bringes i Tidsskrift for Arbejdsliv.
Publikationen finns i fulltext i databasen Diva, www.diva-portal.org/

gør det muligt at indarbejde arbejdsmiljøvurderinger i strategier. Femte kapitel handler om forandringer og læring og om mødet mellem forskere og praktikere. Der argumenteres især for at læring skal stimuleres og forankres på arbejdspladsniveau. Sjette kapitel fokuserer på produktudvikling. Det understreges at arbejdsmiljøhensyn bør inddrages allerede fra de tidligste faser i designprocessen og et par nyttige IT-støtteværktøjer beskrives. Det er nyttigt at antologien fokuserer på centrale organisatoriske processer, som har stor betydning for arbejdsmiljøet og arbejdsmiljøarbejdet. Det lykkes ikke helt forfatterne at give de forholdsvis store organisatoriske områder en dækkende behandling på den forholdsvis korte plads. Desuden savnes overvejelser om virksomhedskultur og mening i arbejdet, som har stor betydning for arbejdsmiljøet.

Del III diskuterer forskellige metodiske perspektiver. Syvende kapitel handler om valg af undersøgelsesmetode og stiller en (post)positivistisk tilgang op i forhold til en konstruktivistisk fortolkende tilgang for at anskueliggøre den sammenhæng valget af forskningstilgang har med virkelighedsforståelsen, metodevalg og typen af studier. Artiklen viser gennem en analyse at den (post)positivistiske tilgang er helt dominerende i de fire højest rankede ISI (Institute of Scientific Information) ergonomitidsskrifter. Der argumenteres for at balancen burde være anderledes, idet de fortolkende tilgange har et vigtigt bidrag til forståelser af komplekse problemstillinger, som de positivistiske tilgange ikke kan begribe.

I ottende kapitel (på engelsk) tages kritikken af positivismen videre og det fremføres at modstillingen mellem objektive og subjektive metoder er falsk. Positivistiske tilgange har også subjektive elementer. Det handler i højere grad om at synliggøre hvori det subjektive element ligger, og hvordan der skabes transparens og systematik i metodebeskrivelserne. Forfatterne gennemgår 22 ergonomi-artikler og konkluderer at hovedparten – hverken kvantitative eller kvalitative – er tilstrækkelig transparente til at man kan gennemskue om resultaterne er valide. I sidste del af artiklen fremhæves en række gode praksisser for fortolkende forskning.

Niende kapitel beskriver hvordan interaktiv evaluering (utvärdering) kan gennemføres, og hvilke fordele det har frem for traditionelle top-down evalueringer, uden at det bliver decideret aktionsforskning. Det beskrives hvordan der i en forskningsevaluering kan skabes et kritisk reflekteret evalueringsfællesskab, som kan skabe øget erkendelse også hos de ”studerende forskere”. Pointen er at der evalueres ”med” og ikke ”på” deltagerne, og at dette skaber forståelse og læring i modsætning til måling og kontrol.

Del IV, som fylder mere end 40 procent af antologien, gennemgår arbejdsmiljøsystemerne i EU og Norden. De fem kapitler handler henholdsvis om EU, Finland, Norge, Danmark og Sverige. Hvert kapitel gennemgår reguleringen, institutioner, systemer, arbejdsmiljøindsatsen og forskningen. Tilsammen giver kapitlerne et spændende overblik over hvert enkelt af de nationale systemer og

EU-systemet. Jeg savner dog et kapitel som sammenfatter forskelle og ligheder mellem landene. Selvom der fra redaktørernes side er gjort et forsøg på at sikre at kapitlerne dækker samme områder, er der desværre stor forskel på kapitlernes beskrivelser af de enkelte områder. Et eksempel er kapitlet om det svenske system som indeholder en række sammenligner med det europæiske niveau for eksempelvis sygefravær, som det kunne have været nyttigt at se for de andre lande også.

Der er stor variation mellem antologiens kapitler. Dette er både en styrke og en svaghed. Som videnskabelig publikation er nogle af kapitlerne forholdsvis svage med få referencer til international litteratur og undersøgelser. Nogle af disse kapitler er til gengæld nemmere for praktikere, fordi de præsenterer et overskueligt teoriapparat eksemplificeret med casehistorier. Alt i alt giver antologien en anbefalelsesværdig indføring i svensk (og nordisk) arbejdsmiljøforskning.